

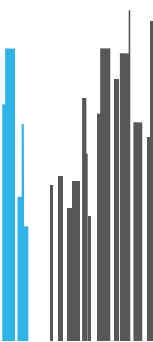
Vážený pán podpredseda, vážené panie poslankyne, vážení páni poslanci,

V mene Rady pre rozpočtovú zodpovednosť by som sa rád poďakoval za možnosť vystúpiť v tomto pléne a za možnosť uviesť na rokovaní Národnej rady Slovenskej republiky limit verejných výdavkov na roky 2024 až 2027.

Verejné financie Slovenskej republiky sa aktuálne nachádzajú v nepriaznivom stave, ktorý charakterizuje jeden z najvyšších deficitov v EÚ. Ak nedôjde k ozdravovaniu verejných financií, dlh sa zvýši nad 60% HDP a bude ďalej akcelerovať až na neudržateľné úrovne už o jednu dekádu. Ukazovateľ dlhodobej udržateľnosti sa preto nachádza v pásme vysokého rizika. V tomto duchu Rada pre rozpočtovú zodpovednosť **víta**, že vláda v programovom vyhlásení deklarovala snahu konsolidovať a ozdravovať verejné financie. Národný rámec pravidiel, ktorý bol schválený parlamentom predpokladá, že predložené výdavkové limity sú práve tým **základným** nástrojom, ktorý Slovensku výrazne dopomôže k postupnému ozdravovaniu verejných financií bez toho, aby to ohrozilo ekonomický rast na Slovensku.

Výdavkové limity boli Národnou radou schválené v marci 2022 novelizáciou zákona (č. 523/2004 Z. z.) o rozpočtových pravidlách verejnej správy. Ide teda o **hlavný** operatívny nástroj riadenia rozpočtu, ktorý dopĺňa existujúce ústavné pravidlá limitu na dlh. Výdavkové limity podporujú modernú, zodpovednú, tzv. proticyklickú rozpočtovú politiku – zjednodušene, vyžadujú šetrenie v dobrých ekonomických časoch, aby naopak bolo možné pomáhať ekonomike a domácnostiam v krízových rokoch. Sú tak ideálnym nástrojom ozdravovania verejných financií **s najmenším negatívnym vplyvom** na ekonomiku krajiny a jej obyvateľov. Aktuálne nepriaznivé vyhliadky verejných financií sú do veľkej miery dôsledkom dlhodobej absencie takéhoto nástroja. Zavedením výdavkových limitov sa tak po vyše desaťročí zároveň odstránil protiústavný stav, nakoľko ústavný zákon (č. 493/2011 Z. z.) o rozpočtovej zodpovednosti v čl. 7 predpokladá existenciu limitu verejných výdavkov, pričom – ako som už spomínal - ide podľa zákona o **hlavný rozpočtový nástroj** na zabezpečenie dlhodobého zdravia našich verejných financií. Samotná **hodnota dlhodobej udržateľnosti**, ako aj s tým súvisiaca transparentnosť a efektívnosť vynakladania verejných prostriedkov navyše bola zavedením čl. 55a Ústavy z 9. decembra 2020 potvrdená ako **ústavná hodnota**. Slovenská republika, to znamená všetky jej orgány, resp. verejná moc ako taká, má **chrániť dlhodobú udržateľnosť hospodárenia krajiny**, pretože v prípade, ak hospodárenie nie je dlhodobo udržateľné, môže nastať situácia, že štát nebude môcť v budúcnosti riadne zabezpečovať ochranu práv občanov, a to predovšetkým tých, ktoré sú od verejných financií závislé. Zlý stav verejných financií môže priamo ohroziť základy sociálnych garancií, na aké sme v súčasnosti zvyknutí a tento stav by sa mohol negatívne prejavíť v budúcnosti, napríklad na úrovni dôchodkov, kvalite zdravotnej starostlivosti, školstva, či na úrovni sociálnych dávok a to aj napriek ich súčasným zákonným úpravám.

Je v priamej kompetencii vlády a parlamentu, akými príjmovými či výdavkovými politikami bude realizovať svoje predstavy. Avšak schopnosť zabezpečiť dlhodobo zdravé verejné financie by mala byť zjednocujúcim faktorom pre všetky vlády.

Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre financie a rozpočet dňa 25. januára 2024 neprijal uznesenie k predloženým limitom verejných výdavkov na roky 2024 až 2027 zohľadňujúc stanovisko, ktoré poskytlo Ministerstvo financií Slovenskej republiky. Napriek tomu, že sa v tomto stanovisku vyskytlo niekoľko nesprávnych informácií, Rada pre rozpočtovú zodpovednosť naďalej ponúka Ministerstvu financií maximálnu možnú súčinnosť pri procese zavádzania limitu verejných výdavkov do rozpočtu tak, ako tomu bolo doteraz. Primárnym cieľom Rady je, aby sa naplňali ustanovenia vyplývajúce z ústavného zákona, ktorými sú dosiahnutie dlhodobej udržateľnosti verejných financií, posilnenie transparentnosti a efektívnosti vynakladania prostriedkov a snaha podporiť dlhodobú konkurencieschopnosť Slovenskej republiky.

Schválený rozpočet na roky 2024 až 2026 mierne zhoršuje dlhodobú udržateľnosť verejných financií bez toho, aby k jeho zhoršeniu prispievali nové krízy alebo kroky nevyhnutné na odvrátenie hospodárskych a ekonomických škôd. Práve limity výdavkov v tomto poskytujú jasné mantinely, ktoré by mali byť dodržiavané a ktoré naopak zabezpečia ozdravovanie verejných financií tempom 0,5% HDP ročne.

Pripravované nové európske fiškálne pravidlá, na ktorých očakávanú platnosť sa Ministerstvo financií odkázalo vo svojom vyhlásení a vyslovilo sa za to, aby sa limit verejných výdavkov vypočítaval len na základe nich, budú spoločne vyžadované európske **minimum** a sústreďujú sa na **strednodobé** obdobie. Slovensko však bude čeliť prudkej demografickej zmene a nemá dlhodobo najvyšší rating v EÚ, je tak malou krajinou s obmedzenou dôverou investorov, na ktorú vonkajšie krízy dopadajú tvrdsie. Už v súčasnosti bez jasnej konsolidačnej stratégie je naša riziková prirážka 2. najvyššia v eurozóne po Taliansku. Pred schválením nedávnej dôchodkovej reformy Slovensko bolo podľa Európskej komisie v dlhodobej udržateľnosti jednou z najhorších krajín. Aj keď dôchodková reforma prijatá ako mílnik Plánu obnovy postavenie Slovenska zlepšila, stále však budeme podľa našich odhadov v hornej štvrtine krajín s najväčším problémom s dlhodobou udržateľnosťou v rámci EÚ.

Národné fiškálne pravidlá vedia najlepšie zohľadniť národné špecifiká verejných financií a toto platí aj pre ostatné európske krajiny, v ktorých v nejakej podobe jestvujú výdavkové limity. Predložený limit výdavkov tak plne naplňa podmienku zamerania sa na dlhodobú udržateľnosť, ako to vyžaduje platný Ústavný zákon.

Prvé limity verejných výdavkov boli Národnou radou schválené dňa 1. februára 2023 uznesením č. 1964. V zmysle únikovej doložky definovanej v § 30aa ods. 22, ktorá je naviazaná na neuplatňovanie fiškálnych pravidiel Európskej únie kvôli dozvuku kríz, nemusela vláda v roku 2023 zosúladiť rozpočet verejnej správy s platným limitom verejných výdavkov. V tomto roku sa už ekonomická situácia stabilizovala, a preto sa začali opätovne uplatňovať fiškálne pravidlá EÚ, vláda je teda povinná v zmysle zákona zosúladiť rozpočet verejnej správy s limitom verejných výdavkov.

Predošlá vláda teda formálne zaviedla limit verejných výdavkov, čo Rada vnímala ako **pozitívny prínos** pre ochranu dlhodobej udržateľnosti verejných financií. Avšak jej následne kroky,

kedy rozpočet nemusel byť zosúladený s limitom na základe dodatočne schválenej únikovej doložky, neprispievali v dostatočnej miere k ich efektívnemu zavedeniu do praxe. Nedošlo síce k protizákonnému stavu, avšak, na druhej strane, dlhodobá udržateľnosť verejných financií sa pod ťarchou legislatívnych opatrení v minulom roku naďalej zhoršovala, čo nie je stav, ktorý možno označiť za vyhovujúci.

Žiaľ, teraz už musí Rada skonštatovať, že v procese prijímania aktuálneho rozpočtu došlo aj **k rozporu so zákonom**. Úniková doložka sa už na rok 2024 nevzťahuje, a preto v zmysle § 4 ods. 2 zákona má byť súčasťou rozpočtu verejnej správy aj **limit verejných výdavkov**. Rozpočet verejnej správy sa tak mal zostaviť a realizovať v súlade s limitom verejných výdavkov.

Rada pre rozpočtovú zodpovednosť podľa uvedených zákonných ustanovení vypočítala a predložila limit verejných výdavkov na roky 2024 až 2027 na rokovanie Národnej rady Slovenskej republiky. Pri výpočte postupovala v zmysle platnej metodiky výpočtu limitov verejných výdavkov, ktorá bola vypracovaná po dohode s Ministerstvom financií Slovenskej republiky zo dňa 22. decembra 2022.

Rada limity predložila Národnej rade dňa 15. decembra 2023, čo bolo výrazne skôr, ako jej určovala 60-dňová lehota v zákone, a to z dôvodu, aby sa mohol zosúladiť rozpočet verejnej správy s výdavkovými limitmi. Ten však nebol zostavený v súlade s nimi aj napriek tomu, že Rada preukázateľne prejavila ochotu poskytnúť súčinnosť Ministerstvu financií pri procese zosúladovania rozpočtu s limitom.

Už dňa 8. novembra 2023 bol zaslaný ministrovi financií list, v ktorom Rada ponúkla Ministerstvu financií maximálnu súčinnosť pri procese výpočtu limitu verejných výdavkov a ich zapracovaní do návrhu rozpočtu a navrhla v ňom stretnutie, na ktorom by sa mohol prediskutovať harmonogram jednotlivých krokov, vzájomné poskytovanie údajov a súčinnosti a iné procesné otázky tak, aby sa proces prípravy limitov a rozpočtu napriek objektívnemu časovému stresu zvládol. Ministerstvo financií však opakovane termín stretnutia odkladalo a k stretnutiu na úrovni štátneho tajomníka Ministerstva financií došlo o mesiac neskôr 8. decembra 2023, t.j. tesne pred predložením návrhu rozpočtu na zasadnutie Hospodárskej a sociálnej rady. Súčinnosť Ministerstva financií je pre proces výpočtu limitov kľúčová, nakoľko vypočítané limity je potrebné implementovať do rozpočtu.

Predkladaný limit verejných výdavkov vychádza zo stavu verejných financií k dátumu prijatia programového vyhlásenia a vyslovenia dôvery vláde Slovenskej republiky dňa 21. novembra 2023. Ide o východiskový stav, ktorý ešte nezohľadňuje opatrenia prijaté Národnou radou SR po tomto dátume. Presne takto sa prvé limity pre novú vládu musia podľa zákona počítať – musia **férov** zohľadniť zdedený stav, ktorý stará vláda zanecháva novej a následne môže okamžite na požiadanie vlády dôjsť k ich aktualizácii, kde sa už premietne aj schválená legislatíva novej vlády.

Limity sa teda po schválení v Národnej rade aktualizujú o tie opatrenia, ktoré ovplyvňujú príjmy, alebo dlhodobú udržateľnosť verejných financií. Do limitu by sa tak premietla tá časť z celkového objemu opatrení z tzv. konsolidačného balíčka, ktorá **trvalo** zvyšuje príjmy verejnej

správy a zlepšuje dlhodobú udržateľnosť. V prípade dočasných opatrení nemôže Rada v zmysle metodiky zahrnúť ich plný vplyv, avšak iba ich vplyv na dlhodobú udržateľnosť, nakoľko plne neprispievajú k **trvalému** ozdravovaniu verejných financií.

Schválenie tohto predloženého východiskového limitu je tak len nevyhnutným krokom predtým, ako sa limit zaktualizuje o vplyvy schválených opatrení. Aktualizáciu limitov schvaľujú uznesením už len Výbor Národnej rady SR pre financie a rozpočet a Výbor Národnej rady SR pre hospodárske záležitosti. Aktualizovaný limit výdavkov bude potom vhodný na konečné vyhodnotenie súladu rozpočtu verejnej správy s platným limitom verejných výdavkov.

Súčasný predložený limit zvyšuje priestor pre výdavky o takmer **2,8 mld eur** v tomto roku **a takmer 3 mld eur** v budúcom roku voči platnému limitu z februára 2023. Týmto navýšením sa stanovuje férový východiskový limit pre novú vládu.

Prijatie dnešného limitu tak spraví dôležitý krok k úspešnej implementácii výdavkových limitov, tak ako to predpokladá Ústavný zákon prijatý pred vyše 12 rokmi. To zašle občanom **jasný signál**, že Slovenská republika chráni dlhodobú udržateľnosť svojho hospodárenia, a teda aj priamo garantuje plnenie legislatívne ukotveného sociálneho štandardu aj do budúcnosti.

Neexistuje presvedčivejší dôvod na efektívne zavedenie výdavkových limitov do praxe, ako je samotný výhľad vývoja našich verejných financií v ďalších rokoch.